

#UABREFUGI: la Universitat en la defensa dels drets de les persones migrants i refugiades

Laura Riba

Responsable Àrea de Cooperació i
Educació per a la Justícia Global,
Fundació Autònoma Solidària (FAS)

fas.cooperacio@uab.cat

En els darrers anys, les narratives racistes han guanyat perillósament terreny, no només a l'opinió pública, sinó també als espais de representació institucional. En una conjuntura d'ascens de la ultradreta i de consolidació de la islamofòbia, el relat construït al voltant dels moviments migratoris està cada vegada més tenyit per la criminalització i el discurs de l'odi. L'incompliment de les obligacions públiques en matèria de protecció internacional i l'absència d'una veritable corresponsabilització ciutadana deixen via lliure a múltiples violències contra les persones migrades i racialitzades.

En plena era de la globalització digital, on la realitat social es construeix també des d'una dimensió *online*, cal preguntar-se quin potencial tenen els mitjans de comunicació i, en especial, les xarxes socials amb relació a la cohesió social i l'anti-racisme. Si busquem respostes des de la universitat pública, la pregunta conduirà inevitablement a una segona qüestió: quin ha de ser el paper de la universitat en la transformació social per a la defensa dels drets humans?

El [Programa d'Acollida de Persones en situació de Refugi de la UAB](#) que impulsa la Fundació Autònoma Solidària (FAS), reivindica la universitat com a peça clau i agent de transformació estratègic pel seu potencial com a espai de pensament, reflexió i acció capaç d'abordar fenòmens globals, generar i transformar coneixements i facilitar eines d'organització ciutadana davant la vulneració de drets. El Programa té l'objectiu de contribuir a la millora de les pràctiques universitàries en favor dels drets de les persones en cerca de refugi a través de la implicació de la comunitat i la institució UAB en accions d'acompanyament, formació, sensibilització i incidència.

Més necessitat de refugi, menys protecció

Vivim en un món desigual que genera desplaçaments forçosos: augment de la violència, de les desigualtats, de la pobresa i de l'impacte de l'emergència climàtica. Els processos migratoris contemporanis són el resultat d'unes dinàmiques de la globalització que alliberen els béns i el capital i, alhora, impedeixen el moviment de les persones que pateixen les opressions d'un sistema tossudament asimètric. Les causes dels desplaçaments forçats són estructurals i indissociables d'un escenari mundial en que gran part de la població, especialment les dones, no té accés als seus drets fonamentals.

De forma inversament proporcional a una major necessitat de refugi, la restricció de la mobilitat i la manca de vies legals i segures posa en risc la vida de milions de persones en situació de conflicte, violència i/o persecució.

En una Europa que impermeabilitza i blindar les seves fronteres en pro de la seguretat, s'ha anat imposant una visió punitiva de les persones migrants, desplaçades i refugiades. Lluny de veure reconegut el seu dret a una protecció i acollida dignes, les que aconsegueixen arribar a Europa s'afronten a l'exclusió i al racisme d'un sistema incapaç de complir amb els compromisos que emanen del dret internacional.

El discurs de l'exclusió

Malgrat la construcció de plataformes i xarxes ciutadanes de denúncia i incidència política en favor de l'acollida i dels drets humans, els discursos xenòfobs de l'exclusió augmenten la seva popularitat. Sense pretendre trobar respostes absolutes a fenòmens extremadament complexos, des del Programa d'Acollida es treballa per incidir sobre tres factors que contribueixen a difondre les narratives racistes.

El primer element té a veure amb la **legitimació d'un argumentari de la por i de l'exclusió** que escampa informació falsa per construir una idea d' *invasió migrant*. L'aval d'aquest ideari de l'odi i la violència per part de grups polítics i generadors d'opinió, la velocitat de transmissió de les fake news en comparació amb les dades que les desmenteixen i la seva sobrerrepresentació en l'espai mediàtic són algunes de les causes que contribueixen a faltar prejudicis i idees racistes.

El segon factor està relacionat amb la **feblesa d'un discurs de coresponsabilitat** que assenyali la interrelació entre els interessos del Nord global i les vulneracions de drets al Sud. El manteniment de lectures parcials i/o victimitzants allunya les persones migrades del centre de la qüestió, no les concep com a veritables subjectes polítics i desaccelera qualsevol acció apoderant de les comunitats migrades, desplaçades i refugiades en processos de consecució de drets.

Un tercer factor té a veure amb la **complexitat de l'escenari polític** en matèria migratòria estatal, comunitari i internacional que, en si mateix, exerceix de fre per a possibles accions d'incidència política. Aquestes iniciatives requereixen d'una gran capacitat d'anàlisi i d'una estratègia flexible i ràpidament adaptable als canvis en polítiques migratòries, d'asil i d'estrangeria.

La universitat, agent de canvi?

La universitat pública ha de ser promotora de drets humans i ha d'esdevenir un espai estratègic de treball en xarxa i d'incidència davant l'auge dels discursos xenòfobs i de l'exclusió. Des d'aquesta convicció, el Programa d'Acollida posa el focus en tres potencialitats clau a l'hora d'articular respostes anti-racistes des del món universitari.

La primera té a veure amb la **universitat com a responsable de generar i transmetre coneixement acadèmic** específic així com de **qüestionar i subvertir el coneixement** acadèmic històricament preestablert. En tant que fenòmens socials, la immigració i la racialització estan construïts de forma simbòlica a l'imaginari col·lectiu i els prejudicis que s'estableixen al seu voltant condicionen les possibilitats de la societat per donar-hi resposta. Com a institució educativa dedicada a la docència, la recerca i la transferència, la universitat disposa de potencial i legitimitat per generar coneixement científic que sustenti narratives alternatives als discursos xenòfobs i racistes.

La segona responsabilitat és la de **formar professionals** que, a més dels coneixements tècnics propis de la seva disciplina, adquireixin una visió interdependent del món, de les causes i conseqüències de les desigualtats existents així com de les vulneracions de drets i les estratègies per combatre-les. D'aquesta manera podran incorporar aquesta mirada crítica i ètica en l'exercici de la seva futura professió.

Estretament lligat a l'anterior hi ha **el paper de la universitat en la configuració d'una ciutadania socialment compromesa i políticament activa** que estigui preparada per qüestionar i denunciar les estructures injustes associades a les causes dels desplaçaments forçats i al racisme estructural, així com per participar en espais d'articulació de propostes de canvi a través d'accions d'incidència política i social.

La universitat, en tant que institució i comunitat de persones, **no està exempta de racisme**. És per això que el potencial transformatiu de la universitat en la lluita anti-racista ha d'incloure la revisió crítica i profunda de les dinàmiques operants en la seva pròpia estructura i en el seu sistema institucional. És des d'aquesta revisió interna que la universitat podrà exercir un rol clau en la transformació de la realitat social a través de la docència, la recerca i la transferència de coneixements i experiències per a una ciutadania activa i crítica en la construcció de justícia global i en la defensa de drets.

Referencias

- **Calderó, C. (2019).** *Diagnosi d'extremismes violents a Catalunya i recomanacions per la seva prevenció*. Barcelona: Novact.
- **Comisión Española de Ayuda al Refugiado (CEAR). (2019).** **INFORME 2019:** *Las personas refugiadas en España y Europa*. Madrid: CEAR.
- **Escola de Cultura de Pau.** (2019). *Alerta 2019! Informe sobre conflictes, drets humans i construcció de pau*. Barcelona: Icaria.